

корисливих насильницьких злочинців. / Держава та регіони. Науково-виробничий журнал. Юридичні науки. - 2009. - № 3.

9. Чорний А.М. Особливості розслідування вбивств з корисливих мотивів: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Чорний Андрій Михайлович; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2010. - 336 с.

10. Лихолоб О.В. Мотивація при вчиненні вбивства з користи. - [Електронний ресурс]:

[http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002\\_4/lixolob.htm](http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_4/lixolob.htm)

11. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. - К.:Остініан, 2012. - 1224 с.

**Бабакін В.М.**

*кандидат юридичних наук, доцент, докторант*

*Харківського національного*

*університету внутрішніх справ*

*Надійшла до редакції: 08.11.2013*

УДК 343.985:343.915

## ВИЗНАЧЕННЯ СФЕРИ ТА МЕЖ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

**Баранов С. О.**

Транспорт України відіграє значну роль в економіці держави, забезпечуючи процеси перевезення вантажів, пасажирів та їх багажу в межах держави й за її кордонами. Залізниця є базовою галуззю економіки України та найважливішим, стрижневим елементом транспортної системи.

Зазначені обставини в контексті зростання в останні роки пасажирських і вантажних перевезень ставлять особливо актуальними питання організації правоохоронної діяльності, складовою частиною якої є запобігання вчинення злочинів на транспорті й проведення відповідних наукових досліджень.

Проблемам протидії злочинності на об'єктах транспорту й запобігання окремим видам злочинів були присвячені праці таких вчених: Г.А. Аванесова, В.М. Бабакіна, М.М. Баранова, П.М. Білого, В.Д. Берназа, С.І. Винокурова, В.Б. Вишні, М.І. Гетьмана, В.К. Гіжевського, В.В. Голіна, І.М. Голубятніка, В.Л. Грохольського, І.М. Даньшина, Є.В. Додіна, О.Ф. Долженкова, З.Д. Єнікеєва, М.В. Капустіна, В.О. Керницького, О.М. Литвинова, О.П. Мельниченка, С.В. Продайка, Ю.В. Степаненка, М.А. Степанової, А.Б. Утевського, О.О. Юхна, С.В. Якимової, О.Г. Яреми, В.В. Яріна та ін.

Об'єктом профілактики на залізничному транспорті є злочинність у транспортному комплексі, форми й методи запобігання, які визначаються специфікою транспортної діяльності та наповнені відповідним правоохоронним змістом. До об'єктів кримінологічного захисту на транспорті належать суспільні відносини, що формуються в процесі діяльності із забезпечення безпеки особи працівника транспорту й користувача транспортних послуг (пасажира, клієнта, замовника й т. ін.), транспортного підприємства та галузі взагалі, а також інтереси держави у сфері транспорту, які потребують захисту від злочинних зазіхань [1, 290-297].

Ці відносини можуть виникати практично у всіх сферах діяльності залізничного транспорту, оскільки назріла нагальна потреба протистояти поширенню злочинності та її проявів, забезпечити всебічний захист життєво важливих інтересів об'єктів кримінологічної безпеки на транспорті.

Досить часто висловлюється думка, що попередження злочинів - поняття комплексне й містить у собі профілактику, запобігання й припинення. Професор Г.А. Аванесов у своїх дослідженнях одним з перших диференціював ці поняття. Він писав: "Попередження злочинів на індивідуальному рівні містить у собі профілактику, запобігання

й припинення. У цьому сенсі поняття "попередження" є збірним або комплексним. Найбільш раннім етапом попереджувальної діяльності, спрямованої на недопущення злочинів з боку конкретної особи, є профілактика. Коли вона виявляється недостатньо ефективною, тоді виникає необхідність у запобіганні, припиненні злочинів" [2, 340].

У загальній системі запобігання злочинам на транспорті важливе місце займає профілактика злочинів. У буквальному розумінні "профілактика" означає сукупність заходів, що забезпечують від чогось або охороняють що-небудь [3, 80].

Профілактика злочинів на залізничному транспорті є складовою частиною системи профілактики злочинів, яка здійснюється в межах країни. Її прийнято відносити до галузевого рівня загальнодержавної профілактики.

На нашу думку, під профілактикою злочинів на залізничному транспорті розуміється особливий вид соціального управління, призначений забезпечити безпеку правоохоронних цінностей у галузі залізничного транспорту, який полягає в розробці й здійсненні цілеспрямованих заходів, уповноважених суб'єктів по виявленню й усуненню причин і умов галузевої злочинності, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки [4, 48].

Сучасне суспільство є складним соціальним організмом, який складається з різних сфер життєдіяльності. Кожна з них є відносно самостійною галуззю суспільних відносин, зв'язків, процесів. У нашому випадку це сфера суспільних відносин, пов'язана з транспортною діяльністю, а саме діяльністю залізничного транспорту.

Сфера профілактики як система має власну "добірку" компонентів (підсистем). Це насамперед сама профілактична діяльність, яка здійснюється в просторі, тобто йдеться про межі її розповсюдження в суспільних відносинах у межах держави або регіону або відповідної галузі економіки.

Боротьба зі злочинністю є особливою сферою суспільних відносин, в якій найбільш яскраво виражені пануючі в суспільстві моральні й правові цінності, зміст якої визначається різними формами профілактичної діяльності, у результаті чого усуваються або нейтралізуються криміногенні фактори, що детермінують явища злочинності й формують особистість злочинця.

Сфера дії профілактики злочинів на залізничному транспорті досить широка. Це не тільки відносини, пов'язані з організацією роботи підприємств галузі,

здійснення перевізного процесу, забезпечення умов для якісного обслуговування пасажирів, а й відносини, які знаходяться за межами функціонування залізниць. Сьогодні вона не може залишатись полем діяльності тільки співробітників транспортних правоохоронних органів. У цій діяльності повинні брати участь державні органи різних рівнів державного управління, адміністрації транспортних підприємств, спеціальні структурні підрозділи Мінтрансу - відділи й відділення з профілактики правопорушень та корупції, громадські формування, трудові колективи й громадяни держави.

Слід відзначити, що на процес здійснення профілактики злочинів на залізничному транспорті впливають наступні фактори:

значна різноманітність видів економічної, фінансової, організаційної, виробничої та іншої діяльності підприємств залізничного транспорту;

велика протяжність території обслуговування, яка закріплена за органами внутрішніх справ на залізничному транспорті, що спричиняє розосередження сил і не дає можливість повністю оперативного перекидання всі криміногенні ділянки;

перманентні процеси реорганізації структури ОВС на транспорті та їх штатного й фінансового забезпечення; цілодобова робота об'єктів залізничного транспорту, що зумовлює необхідність виставлення сил особового складу практично протягом усієї доби з урахуванням оперативної обстановки;

велике скупчення людей і матеріальних цінностей на невеликих ділянках, відносно вільний доступ до речей пасажирів, вантажів і інших матеріальних цінностей;

можливість цілодобового, досить вільного використання транспорту для пересування після вчинення злочину з метою переховатися;

постійний рух осіб, які користуються транспортом, їх проживання поза зонами оперативного обслуговування транспортних ОВС;

досить високий рівень латентності злочинності, яка викликана не тільки небажанням посадових осіб залізничного транспорту їх фіксувати, як кримінальні злочини, а й відсутністю бажання в самих власників вантажів з тих чи інших міркувань бути потерпілою стороною в кримінальній справі;

зосередження на об'єктах залізничного транспорту бездоглядних неповнолітніх, які, користуючись безконтрольністю з боку батьків, приходять на його об'єкти з цікавості та з метою "подорожування", а в окремих випадках - для вчинення дрібних крадіжок або розукомплектування й пошкодження обладнання тощо.

Враховуючи наведене, слід відмітити, що профілактика злочинів на залізничному транспорті є конкретною діяльністю, яка має бути обмежена чітко окресленими межами, хоча при цьому потрібно вирішувати великий обсяг завдань із заздалегідь невстановленим і перемінним змістом. Межі цього управління залежать від профілактичного впливу на відповідні об'єкти, його змісту, мети, принципів, пануючих у суспільстві відносин, від характеру соціально-політичного устрою. Ці особливі ознаки й окреслюють межі та сферу функціонування галузевої профілактики.

Відповідно до цього межі профілактики на залізничному транспорті визначаються всією системою соціально-політичних, економічних, організаційних, моральних, психологічних, виховних, правових, технічних та інших методів і засобів впливу. Але вони охоплюють у кінце-

вому підсумку тільки ту область, в якій діють процеси, що вчиняють вплив на злочини та інші правопорушення, а в нашому випадку - сферу дії суспільних відносин, які мають місце на залізничному транспорті.

Розкрити з достатньою повнотою зміст і сферу дії профілактики правопорушень можна лише за умови врахування мети й завдань, що стоять перед нею.

Слід відзначити, що профілактика правопорушень на транспорті повинна мати свою чітко визначену мету. Ця мета конкретизується й коректується на різних етапах розвитку суспільства залежно від його напрямків, рівнів, методів тощо.

Метою загальнодержавної профілактики правопорушень є:

а) обмеження впливу негативних обставин, взаємопов'язаних з причинами й умовами злочинності;

б) вплив на причини злочинних проявів, а також на умови, при яких проявляється дія цих причин;

в) вплив на негативні елементи безпосереднього соціального оточення (мікросередовище) особи, шляхом формування позитивного впливу на антигромадську позицію й мотивацію злочинної поведінки;

г) вплив на особу, яка внаслідок свого антигромадського способу життя може вчинити злочин або здійснювати злочинну діяльність.

Специфіка мети профілактики злочинів допомагає відрізнити цей вид діяльності від інших напрямків та інших засобів боротьби зі злочинністю.

Водночас завдання профілактики на залізничному транспорті нерозривно пов'язані з наведеною вище метою загальнодержавної профілактики. Можна стверджувати, що мета профілактики злочинів на залізничному транспорті визначає шляхи вирішення власних завдань і певною мірою створює умови для їх реалізації. Виходячи з окресленої мети профілактики злочинів на залізничному транспорті, її завданнями є:

систематичне виявлення й аналіз явищ, процесів, факторів, ситуацій, сприяючих злочинам на об'єктах залізничного транспорту;

виявлення й вивчення протиріч і конфліктів, які призводять до виникнення та реалізації злочинних конфліктів, а також до формування особи правопорушника в умовах функціонування залізничного транспорту;

постійне виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, їх вивчення й активний профілактичний вплив на них;

усунення або нейтралізація явищ, які сприяють антисуспільній злочинній поведінці окремих громадян і пасажирів.

Як найближча мета профілактичної діяльності конкретних суб'єктів виступають:

- виключення можливості вчинення злочинів під впливом цього криміногенного фактору в результаті його усунення або нейтралізації;

- недопущення вчинення якого-небудь злочину конкретною особою за рахунок позитивних змін в його особистості.

Реальне досягнення мети профілактики злочинів на залізничному транспорті повинно виражатися в зниженні рівня та абсолютних показників злочинності, або навіть у ліквідації злочинності в певному виді транспортної діяльності або на певному об'єкті. Профілактика злочинів на залізничному транспорті, як відомо, не може усунути загальні причини злочинності, викорінювання яких пов'язане з поступовим вирішенням соціальних і моральних

завдань, що стоять перед суспільством.

Профілактична діяльність у галузі транспорту сприяє ліквідації злочинності загалом у країні, тому що, впливаючи на безпосередні джерела злочинів, поступово звужує сферу функціонування загальних причин злочинності, зменшує реальні можливості їхньої дії.

Для досягнення мети профілактики на залізничному транспорті використовуються спеціальні методи й форми державно-правового, організаційного, ідеологічного, технічного, виховного й іншого порядку, що не суперечать принципу законності. У своїй єдності вони є характерною для профілактики злочинів системою засобів боротьби з антигромадськими явищами. Звідси можна зробити висновок, що урахування специфіки цілей цієї діяльності й засобів їх досягнення дозволяють виявити відмінність профілактики злочинів від інших видів і напрямків боротьби зі злочинністю.

#### Література

1. Шелухін М.Л. Місце попередження протиправних дій і його складові в теорії кримінологічної безпеки на транспорті / М.Л. Шелухін // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична - 2007. - Вип. 2. - С. 290-297.
2. Аванесов Г.А. Криминология [Текст]: підручник / Г.А. Аванесов - М., Академія МВД СРСР, 1984. - С. 340.
3. Профілактика преступлений [Текст]: підручник / за заг. ред. Ю.Д. Блувштейна. - Минск, 1986. - 287 с.
4. Баранов С.О. Профілактика злочинів на залізничному транспорті [Текст]: навчальний посібник / С.О. Баранов. - Одеса, НДРВВ ОДУВС, 2007. - 387 с.

*Баранов С.О.*

*кандидат юридичних наук, доцент,  
професор кафедри діяльності ОВС на транспорті*

*ОДУВС*

*Надійшла до редакції: 13.11.2013*

УДК 343.915:159.9

## ДИНАМІКА ДИТЯЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ЖОРСТОКИХ ФОРМАХ

*Авадані В. А.*

Дитяча жорстокість є головною проблемою, з якою щодня стикаються співробітники кримінальної міліції в справах дітей, використовуючи у своїй діяльності багато методів і заходів у боротьбі з проявами жорстокості серед неповнолітньої молоді.

Дослідженням дитячої жорстокості займалися такі вчені, як: Ю.М. Антонян, П.Ю. Костянтинов, Е. Фром, Н.Д. Ярославцева, А. Гуггенбуль, М.М. Семаго, Н.Я. Семаго, Н.Ю. Синягіна, О.В. Лахно, Л.Ю. Іванова, О.В. Белкіна-Ковальчук, А.А. Деркач, Н.А. Бердяєв, І.С. Кон.

Нами були проаналізовані статистичні дані МВС України щодо динаміки й структури злочинів, які вчинені неповнолітніми в жорстоких формах за період з 2007 по 2013 роки.

Метою й завданнями нашої статті буде аналіз статистичних даних МВС України скоєння злочинів неповнолітніми особами.

Щорічно неповнолітні особи скоюють багато злочинів різних ступенів. Чинників для цього дуже багато: сім'я, школа, вплив "негативних компаній", Інтернету й телебачення та багато інших причин. Та найстрашніше те, що не всі діти розуміють, до чого приводять жорстокі вчинки, і скоюють їх з кожним днем і роком частіше та в більш серйозних масштабах.

Згідно зі статистичними даними Департаменту Інформаційних Технологій МВС України з 2007 по 2013 роки в Україні неповнолітніми особами було скоєно ряд тяжких і особливо тяжких злочинів - 55603 випадки; умисних убивств (і замахів) - 610 випадків; умисних убивств двох або більше осіб - 34 випадки; умисних тяжких тілесних ушкоджень - 1061 випадок; зґвалтувань - 434 випадки; розбійних нападів - 3113 випадків; 13370 випадків грабежів; 4822 випадки хуліганства.

Ми здійснювали аналіз таких різновидів злочинів: тяжких і особливо тяжких, умисні убивства (і замах), умисні тяжкі тілесні ушкодження, зґвалтування, розбій, хуліганство. Розглянемо більш детально.

Отже, усього за 2007 по 2013 роки в Україні неповнолітніми особами було скоєно 55603 тяжких і особливо тяжких злочинів. За 2007 рік всього було вчинено - 10201.

За 2008 рік всього було скоєно неповнолітніми 8152 тяжких і особливо тяжких злочинів. Питома вага складає

всього 9,2 %. Динаміка, порівнюючи з 2007 роком, була зменшена на 20,1 %. Отже, з 2007 по 2008 роки кількість злочинів, скоєних неповнолітніми або за їх участю, зменшилась на 2049 випадків.

За 2009 рік всього було скоєно неповнолітніми 8083 тяжких і особливо тяжких злочинів. Динаміка була зменшена, порівнюючи з 2008 роком, на 0,8 %. Питома вага складає всього 8,8 %. Отже, у період з 2008 по 2009 роки кількість злочинів, скоєних неповнолітніми або за їх участю, зменшилась на 69 випадків.

За 2010 рік всього було скоєно неповнолітніми 8742 тяжких і особливо тяжких злочинів. Динаміка була збільшена, порівнюючи з 2009 роком, на 7,2 %. Питома вага складає всього 7,6 %. Отже, у період з 2009 по 2010 роки кількість злочинів, скоєних неповнолітніми або за їх участю, збільшилась на 659 випадків.

За 2011 рік всього було скоєно неповнолітніми 8687 тяжких і особливо тяжких злочинів. Динаміка була зменшена, порівнюючи з 2010 роком, на 0,6 %. Питома вага складає всього 8,0 %. Отже, з 2010 по 2011 роки кількість злочинів, скоєних неповнолітніми або за їх участю, зменшилась на 55 випадків.

За 2012 рік всього було скоєно неповнолітніми 6612 тяжких і особливо тяжких злочинів. Динаміка була зменшена, порівнюючи з 2011 роком, на 23,9 %. Питома вага складає всього 7,4 %. Отже, з 2011 по 2012 роки кількість злочинів, скоєних неповнолітніми або за їх участю, зменшилась на 2075 випадків.

За 2013 рік всього було скоєно неповнолітніми 5126 тяжких і особливо тяжких злочинів. Динаміка була зменшена, порівнюючи з 2012 роком, на 22,5 %. Отже, з 2012 по 2013 роки кількість злочинів, скоєних неповнолітніми або за їх участю, зменшилась на 1486 випадків.

Усього за 2007 по 2013 роки неповнолітніми особами було скоєно 610 умисних убивств (і замахів). За 2007 рік всього було вчинено - 143.

За 2008 рік всього було скоєно неповнолітніми 137 умисних убивств (і замахів). Питома вага складає всього 4,9 %. Динаміка, порівнюючи з 2007 роком, була зменшена на 4,2 %. Отже, з 2007 по 2008 роки кількість умисних убивств (і замахів), скоєних неповнолітніми або за їх участю, зменшилась на 6 випадків.